

Олена Школьна,

канд. філол. н., доц.,

Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка, вул. Мельникова, 36/1,
м. Київ, 04119, Україна, e-mail: journ@univ.kiev.ua

УКРАЇНСЬКІ РАРИТЕТИ

Погребенник Ф. П. Український раритет : періодичні, продовжувані видання і неперіодичні збірники XIX–XX ст. (1846–1986) / Ф. П. Погребенник, В. Ф. Погребенник. – Дрогобич : Коло, 2011. – 300 с.

Укладачами цінного видання є люди, внесок яких у дослідження української літератури та культури важко переоцінити. Мабуть, жоден студент, педагог і дослідник у царині філологічної освіти не оминув праць, що вийшли з-під пера Федора Петровича Погребенника – доктора філологічних наук, професора, лауреата Національної премії України імені Т. Г. Шевченка, члена Співки письменників, члена редколегії Української літературної енциклопедії, автора понад 1300 літературознавчих публікацій. Багатьом (як і авторці рецензії) пощастило слухати натхненні лекції Федора Петровича, який чимало часу провів за викладацькою кафедрою.

Справу свого батька гідно продовжив Володимир Петрович Погребенник – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української літератури Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, автор понад 500 публікацій з питань літературно-фольклорних зв'язків, образу, творчості діаспорних митців.

Реалізувати вихід книги стало можливим завдяки підтримці Миколи Походжая – директора дрогобицького видавництва «Коло». Це місцеве видавництво має свою нішу на видавничому ринку і представлене широким спектром продукції та послуг. Тут виходять у світ громадсько-політичні видання, дитячі книги, довідники, літературно-художні твори, навчальна література, наукові й науково-популярні праці. Серед цікавих набутоків і повне зібрання казок Івана Франка, творів Маркіяна Шашкевича, Миколи Вінграновського, Івана Дзюби, Івана Драча, Дмитра Павличка, Василя Симоненка, дослідження про «Руську Трійцю», «Русалку Дністрову». Саме цей видавничий осередок благословив у світ «Український раритет».

У слові «Від автора» пояснена ідея видання, яка полягає в тому, щоб «представити долю видань та людей, які їх створили, – у зв'язку з історією країни, української ідеї, українства різних теренів та його гід-

© Школьна О., 2015

них репрезентантів». Мета визначається таким чином: «подати інформацію про видання, окреслити їх вагу та значення, здійснити принагідні літературознавчі й просто фактографічні уточнення, ... вплести квітку пам'яті у вінок ... Федора Погребенника».

Усе це і гарно сформульовано, і вдало втілено, але хотілося б у вступному слові також знайти опис концепції покажчика, пояснення обраних хронологічних меж, ознайомитися з кількісними характеристиками відібраних видань, уточнити географічні обшири такого явища, як українські альманахи та збірники.

У покажчику описані видання, що вийшли у світ із 1846 до 1986 року. Ці 140 років – неймовірно тривалий у часі та насичений політичними й культурними подіями відтинком української історії. Тож не завадив би побіжний екскурс у контекст минулого, логічним був би поділ знайдених раритетів на умовні періоди, всередині яких видання виглядали б певними пам'ятками епохи, якими вони власне і є.

Досить широко подано географічні межі (в анотації йдеться про видання, що побачили світ на «материковій Україні та у діаспорі»). У вступному слові ей аспект не розглядається. З огляду на значний обсяг видань доречним міг стати в книзі географічний покажчик, який би відобразив світові обшири функціонування часописів, дозволив би виявити основні осередки виходу українських видань у світі, показав би динаміку поширення пресодруків у часі та просторі. Схема «місто, назва, роки виходу» дала б можливість чи не наочно побачити, що, де й коли з'явилося у світ.

У структурі покажчика всі часописи подані в алфавітному порядку. Це зручно для користувача тоді, коли точно знаєш, про яке видання хочеш мати інформацію. Але за наявності 208 найменувань і часового охоплення 140 років, здається, було б логічнішим запропонувати читачам певну хронологію, щоб простежувалися зв'язок із історичними подіями, динаміка розвитку видань, навіть кількісні показники (в які роки подібних видань ставало більше чи менше) тощо.

Складним і неоднозначним постає питання типології часописів, на яке науковці досі не дають чіткої відповіді. В антології та передмові до покажчика згадані такі різновиди, як періодичні видання, продовжувані видання, неперіодичні збірники, альманахи, журнали, газети, антології, календарі, декламатори, співаники. При цьому відсутні пояснення щодо типологічних характеристик, ознак, хоча вони змінні у часі й неоднозначні.

Покажчик із огляду на величезний масив цінного матеріалу може бути корисним у багатьох сферах. Зокрема, до таких належить і практична журналістика. Чим же може прислужитися покажчик медіа-

практикам? Може надати суто довідкову інформацію. Можна за допомогою іменного покажчика провести паралелі між діяльністю відомих українських діячів і виходом українських видань, навіть маловідомих широкому загалу. Книга дає відчуття «духу епохи» тим, хто пише на історичну тематику, адже кожне видання є відбитком свого часу. «Український раритет» здатний передавати досвід попередніх поколінь сучасним видавцям, редакторам, менеджерам ЗМК, які прагнуть знайти «особливинку» для своїх книг і часописів.

Ще одна сфера застосування – освітня. У навчальному процесі для студентів гуманітарних спеціальностей цей покажчик неабияк знадобиться. Філологи знайдуть тут «краплинки літератури», що додадуть штрихів до загальновідомої класичної картини. Історики зможуть поповнити знання про епоху, яку студіюють за допомогою часописів – відбитків доби. Журналісти здатні розширити уявлення про розвиток і функціонування українських видань у різних закутках світу впродовж тривалого й насиченого подіями історичного відтинку часу. Правники, політологи, філософи, соціологи при конкретних зацікавленнях теж зможуть віднайти тут «своє».

Щодо наукових обширів. Науковці, безсумнівно, мають бути вдячними укладачам за появу такого покажчика. Адже попереднє подібне дослідження з'явилося майже півстоліття тому (1967 року), це була праця видатного українського бібліографа І. З. Бойка «Українські літературні альманахи і збірники XIX – початку XX ст.». Відтоді подібна інформація з'являлася лише епізодично в різних покажчиках, монографіях, статтях.

У представленій книзі літературознавці віднайдуть нові можливі точки дотику майстрів слова і пресодруків. Історики зможуть використати інформацію про різні видання для додаткових характеристик конкретних періодів. Краєзнавці помітять ті штрихи, що повноцінніше відтворюють історію певного краю, в якому виходив той чи інший раритет.

Журналістикознавцям цей покажчик може бути корисним у кількох аспектах. Цінним передусім є те, що в одному томі зібрано відомості про важливі й рідкісні сьгодні періодичні й продовжувані видання, а також неперіодичні збірники з 1846 до 1986 р. Низка часописів ще досі не була повноцінно опрацьована науковцями, тож кожна деталь важлива у відкритті нових фактів. Ця книга є вельми цікавим, хоча й і не бездоганним зразком покажчика, оскільки в сучасному журналістикознавстві тривають пошуки форм для подачі узагальнених даних про певні масиви видань, відібраних за окремими ознаками.

Цінними є допоміжні матеріали книги, зокрема ілюстрації. На кольорових вкладках представлені часописи й альманахи, серед яких

«Дністрянка» (Львів, 1876), «Перший вінок» (Львів, 1887), «Літературно-науковий вісник» (Львів, 1898), «Молода Україна» (Львів, 1903), «Українська хата» (Київ, 1910), «Ілюстрована Україна» (Львів, 1914), «Дніпро» (Львів, 1923), «Світ» (Львів, 1928), «Наша культура» (Варшава, 1935), «Наш світ» (Луцьк, 1935). Тут одне застереження – мало!

Натомість деякі зауваги викликає список літератури, в якому всього-на-всього 39 позицій. Зокрема, у списку відсутні навіть ті дослідження, на які посилається укладач у слові «Від автора». Звісно, що фахівцям відомо значно більше джерел, але для читача непідготовленого слід би запропонувати повніший перелік праць, дотичних до теми. Іменний покажчик складається майже з 1500 позицій. Зручність – виділення курсивом псевдонімів. Можливо, варто було б розділити авторів / укладачів власне самих часописів, представлених у покажчику, та інших осіб.

Усі наведені зауваження і рекомендації аж ніяк не спрямовані на применшення ваги неймовірно важливої праці. Швидше вони є побажаннями щодо перспективних досліджень у галузі джерелознавства, літературознавства та журналістикознавства. Викликає пошану зізнання упорядника, наведене у вступному слові, про те, що «видання жодним чином не претендує на енциклопедичну повноту та вичерпне охоплення всього масиву українських періодичних, продовжуваних видань і неперіодичних збірників».

Нам залишається щиро подякувати упорядникам за багаторічну копітку роботу і побажати В. В. Погребеннику плідної подальшої праці на ниві української культури.